

ВОЛОДИМИР ВОЗНЮК – КОБИЛЯНСЬКОЗНАВЕЦЬ

У статті вперше проаналізовано публіцистику путівники і монографії Володимира Вознюка, присвячені О. Ю. Кобилянській (1863-194). Ці праці по-новому інтерпритують творчість письменниці.

Ключові слова: В. Вознюк, О. Кобилянська, публіцистика, творчість.

Мельничук Ярослава

Владимир Вознюк – кобылянсковед

В статье впервые сделан анализ публицистике, путеводителей и монографий Владимира Вознюка, посвященных О.Ю. Кобылянкой (1863-1942). Эти работы по-новому интерпритируют творчество писательницы.

Ключевые слова: В. Вознюк, О. Кобылянская, публицистика, творчество.

Melnychuk Yaroslava

Volodymyr Voznyuk – expert of Kobylyanska

Volodymyr Voznyuk – expert of Kobylyanska creative work studies. Social effay, guide books and studies by Volodymyr Voznyuk about O. Yu. Kobylyanska were first analised. This works interpretate Kobylyanska's creativity.

Key words: V. Voznyuk, O. Kobylyanska, social effay, creative work.

Роботу над цією статтею вела паралельно із читанням нової книги, яка начебто і не пов'язана з темою. Це книга Володимира Оксентійовича Вознюка „Відкриваю Нідерланди по-українськи”, яка щойно вийшла друком у чернівецькому видавництві „Книги-XXI”. Дорожні есеї, як зазначив у підзаголовку автор, хоч і є новим для нього жанром, проте виявили його хист вдумливого мандрівника, країнознавця, майстерного наратора. І ось ця нова іпостась В. Вознюка, думається, зможе вияскравити його творче обдарування, так само, як і інша – поетична. Адже він відомий поет-лірик, автор дев'яти поетичних збірок, низки публікацій у періодиці, член Національної спілки письменників України та Асоціації українських письменників, нагороджений преміями ім. Д. Загула, ім. С. Воробкевича, ім. П. Тичини, ім. О. Кобилянської.

Знайий В. Вознюк і як ультуроолог, Заслужений працівник культури України, автор книги лекцій з культурології, викладач-практик кількох чернівецьких вишів.

Проте основне, стрижневе його амплуа є незмінним протягом чотирьох десятиліть. В. Вознюк – кобилянськознавець. Від 1972 року, одразу після закінчення філологічного факультету Чернівецького університету, він працює у літературно-меморіальному музеї Ольги Кобилянської в Чернівцях. Одноповерховий будинок із садом на вулиці Дмитрова, 5 (за Румунії – вулиця Одобеску), де мешкала письменниця у 1929-1942 роках, звідки була похована і який від 27 листопада 1944 року є її музеєм, став і для В. Вознюка рідним домом. Це тут він працював спочатку науковим працівником, потім – старшим науковим працівником, а з 1986 року є беззмінним директором музею. Вже цей факт свідчить про його дотичність до постаті О. Кобилянської. Але для когось, можливо, це була б тільки дотичність, для В. Вознюка – це справа життя. Адже музей – не просто місце роботи, це місце роздумів, зустрічей, спілкування, тут він знаходить і поетичне натхнення. Власне, певно, ніхто й не підрахує, скільки високомайстерних неподібних (для кожної аудиторії – своя!) екскурсій провів Володимир Оксентійович у музеї. Щоразу вражає екскурсантів його обізнаність із деталями, іменами, фактами із життя О.Кобилянської, його неповторна манера, натхненна, часто інтригуюча оповідь. І це, найважливіше, не завчений текст екскурсії, як буває, а творчий експромт, що є завжди успішним.

При цьому В. Вознюк є і добрим господарником, музеєзнавчу роботу, яку він провадить, постійно поєднує із необхідністю ремонту приміщення, побілки фасаду, фарбування паркану, настроювання меморіального роялю та ін., що лягає на плечі дбайливого і відповідального хранителя музею.

Але попри все, в першу чергу В. Вознюк плідно працював і працює над дослідженнями у галузі українського літературознавства, переважно у тій його ділянці, що вивчає життя і творчість Ольги Юліанівни Кобилянської (1863-1942). Серйозно зацікавився цією проблематикою ще від початку 1970-х років. І отримував схвалення й допомогу першого директора ЧЛММК – Олени Кононівни Коваленко.

Спочатку, як це і прийнято, місцем для оприлюднення була буковинська (а пізніше, й загальноукраїнська) преса. Переважно тодішні обласні газети „Радянська Буковина” та „Молодий буковинець”.

Однією з перших з'явилася стаття В. Вознюка „Єднала щира дружба” (Молодий буковинець, 1973, 25 листоп.), присвячена дослідженню взаємин О. Кобилянської та М. Коцюбинського. У ній молодий, двадцятирічний дослідник зробив спробу зібрати воедино й узагальнити факти щодо „цієї короткої, але яскравої сторінки дружби двох великих майстрів слова” [2].

Власне ця стаття приурочувалася до 110-річчя від дня народження О. Кобилянської. Знаходимо чимало публікацій автора, зроблених у ювілейні листопадові дні: „Тут жила Кобилянська” (Радянська Буковина, 1979, 30 листоп.) – про відкриття меморіальної дошки на будинку по вул. Шевченка, 82. У 1985 році – „Родина Кобилянських (до 122-ої річниці від дня народження О. Ю. Кобилянської)” (Радянська Буковина, 1985, 27 листопада). Коли відзначався 125-річний ювілей від дня народження письменниці, газета „Молодий буковинець” присвятила цілий розворот цій події, де опубліковано матеріали Яреми Гояна, Богдана Мельничука, поезію Галини Тарасюк, інформацію Олександра Поповича та публікацію „Листи Кобилянських” (Молодий буковинець, 1988, 27 листопада) В. Вознюка, який також подав під рубрикою „Публікується вперше” листи Юліана і Степана Кобилянських із сімейного архіву, що зберігається в ЧЛММК. До речі, роль В. Вознюка як першовідкривача, публікатора невідомих, часто німецькомовних музейних документів важко переоцінити. В. Вознюк, як отой збирач затонулих скарбів, „хоч і труду мав досить, дивнії перли виносить” (І. Франко). І передусім із скарбниць „свого” музею.

У 1993 році, коли громадськість вшанувала 130-ті роковини з дня народження О. Кобилянської, з'явилося дві публікації і в газеті „Буковина” – де В. Вознюк оприлюднив як першодрук спогад Ольги Гузар „Двадцять і чотири години життя-буття Ольги Кобилянської” (Буковина, 1993, 27 листопада), і у „Молодому буковинцеві” – „Дорогами юної Кобилянської” (Молодий буковинець, 1993, № 48, 21-27 листопада). До речі, в останньому – бачимо начерки до пізнішої книги В. Вознюка-кобилянськознавця „Буковинські адреси Ольги Кобилянської” (2006), де вповні вияскравився географічно-біографічний підхід автора. А цей задум простежуємо ще з ранніх публікацій у пресі.

135 років письменниці спонукали В. Вознюка взятися за гострий, сповнений реальних фактів і проблем із життя музею допис „Будні ювілею”, вміщений у часописі „Молодий буковинець” 27 листопада 1998 р. Власне, це є розлога відповідь автора на питання „Кому потрібна Ольга Кобилянська?” і вона засвідчує чималі непрості зусилля колективу музеїв О. Кобилянської і в Димці, і в Чернівцях. Одразу видно, як болить автору публікації порушена проблема, яким щирим є його вболівання за долю не лише експозиції, її реставрацію, а й за долю кобилянськознавства загалом.

До особливо важливих першодруків належить ексклюзивно поданий В. Вознюком текст новели О. Кобилянської „Людина з народу” (Молодий буковинець, 2000, 24-30 листопада), в переказі з німецької Ельпидефара Панчука. Цінним є і коментар публікатора про історію появи цього раннього твору та щоденникові згадки про його створення.

У 2003 році, до 140-річчя О. Кобилянської у статті „Я роджена на Буковині в малім містечку...” (Буковина, 2003, 26 листопада) В. Вознюк простежив активізацію україно-румунських культурних зв'язків, зокрема заслужену появу у м. Гура-Гуморулуй погруддя письменниці (робота скульптора Р. Романовича), а також окреслив роль Сучави і Кімполунга у формуванні молодого таланту.

Тут він зазначив: „Про Кімполунг у долі О. Кобилянської можна написати окрему книгу” [3]. Пізніше з'явилась книга із подібним розділом.

Потрібно наголосити, що „ювілейні” публікації у пресі Буковини, що їх активно писала ще О. К. Коваленко, нині друкують і наукові працівники музею О. Кобилянської в Чернівцях – Алла Данилевич, Юлія Микосянчик. Сам В. Вознюк з року в рік підтримує традицію: 27 листопада (день народження) і 21 березня (день пам'яті) покладаються квіти до пам'ятника О. Кобилянської на Театральній площі, до могили на Руському цвинтарі у Чернівцях, проводяться літературно-мистецькі „Гостини в О. Кобилянської” у залах музею.

Якщо проаналізувати тематику публіцистики В. Вознюка, то можемо виділити:

- 1) Теми, характерні для 1970-80-х рр., позначені впливом часу й ідеології:
 - „Здобуте щастя не віддамо нікому!: Ольга Кобилянська в роки Великої Вітчизняної війни” (Радянська Буковина, 1975, 11 травня);
 - „...Інша дорога постала”: зв'язки Ольги Кобилянської з Радянською Україною” (Радянська Буковина, 1980, 26 вересня).
- 2) Статті, теми яких дотичні до інших видів мистецтв (оперного, театрального):
 - „Опера „У неділю рано...” знову на сцені” (Радянська Буковина, 1976, 12 червня);
 - „Земля” О. Кобилянської в Канаді” (Радянська Буковина, 1976, 30 листопада).
- 3) Ряд музеєзнавчих публікацій, які фіксували буття музею 1970-2000-х рр.:
 - „Зошити з народними піснями: 3 фондів музею Ольги Кобилянської” (Радянська Буковина, 1979, 18 травня);
 - „Музей у Димці” (Радянська Буковина, 1981, 9 січня);
 - „Нова експозиція музею” (Радянська Буковина, 1986, 19 липня);

- „Тут ніколи сліпо не виконували вказівок про вилучення” (Молодий буковинець, 1994, 20-26 листопада);
- Інформація, записана І. Садовою з уст В. Вознюка „В Ольги Кобилянської вкрали паркан, ще залишилася „Земля” (Молодий буковинець, 1996, 16 лютого);
- „Історія без трьох крапок” (Молодий буковинець, 2003, №137-139).

Усі ці виступи мали на меті поінформувати про новинки музею, привернути увагу до його проблем, переосмислити історію досліджень про О. Кобилянську в контексті радянського і нового, пострадянського суспільства.

4) Окремий пласт публікацій, присвячених віднайденню і поверненню в Україну у 1974 р., а потім – републікації щоденників О. Кобилянської:

- „До людей за любов'ю...”: Над сторінками неопублікованих щоденників Ольги Кобилянської” (Вітчизна, 1977, №5);
- „Перші поради Ольги Кобилянської: По сторінках щоденника письменниці” (Радянська Буковина, 1978, 18 лютого);
- „Ольга Кобилянська: „Між своїми солодкими горами”: Фрагменти з щоденника” (Україна, 1978, №21 (травень)).

5) Статті, тема яких – зарубіжжя і зв'язки із країнами Європи:

- „Творчість О. Кобилянської в Латвії” (Радянська Буковина, 1978, 28 травня);
- „Є ще для кого працювати...”: Ольга Кобилянська і українська еміграція” (Буковинське віче, 1991, 21 травня);
- „Знають і вивчають за рубежом” (Буковинське віче, 1992, 21 березня).

6) Статті, присвячені персонам, пов'язаним з О. Кобилянською – братам Степанові, Юліанові, досліднику-кобилянськознавцю Дмитрові Косарику:

- „Київський гість Ольги Кобилянської” [Про Д. Косарика] (Радянська Буковина, 1979, 2 листопада);
- „Свого авторства не вказував...: До 125-річчя від дня народження С. Ю. Кобилянського” (Буковинське віче, 1991, 5 січня);
- „Геній у малюванні” [Про С. Ю. Кобилянського] (Молодий буковинець, 1996, 10 січня).
- „...Любий вчитель латинської мови” [Про Ю. Ю. Кобилянського] (Молодий буковинець, 1997, 10 січня).

Підсумовуючи сказане, наголосимо, що публіцистика В. Вознюка (нами проаналізовано понад 30 статей) є різновекторною, охоплює широке коло проблем. Дуже часто вона є трампліном для появи окремих монографій, яких вийшло на сьогодні дві:

Перша – „Про Ольгу Кобилянську: Нові матеріали. Роздуми. Знахідки” з'явилась 1983 року в київському видавництві „Дніпро”. Саме нею В. Вознюк упевнено заявив про себе як про сформованого, компетентного, цілеспрямованого дослідника в галузі кобилянськознавства. Книгу рецензували доктори філологічних наук В. Л. Микитась (Київ), М. И. Шалата (Дрогобич), їй дали добру оцінку критики. Окрім того, вона була надрукована немислимим, як за нинішніми мірками, тиражем – 12 тисяч екземплярів, що теж посприяло її поширенню. А популярність (особливо серед вчителів, студентів, та й усіх, хто цікавиться життєтворчістю великої буковинки) цієї книги В. Вознюка забезпечили скрупульозність у дослідженні генеалогії роду Кобилянських, дбайливість в аналізі щоденників, автобіографій, спогадів, записаних книжок, листів письменниці, епістолярію усієї родини, записок, інших музейних (експонованих і архівних) матеріалів.

Як засвідчила перша монографія, для В. Вознюка-кобилянськознавця не існує незнаних фактів (аж до найдрібніших деталей!), невідомих імен, дотичних до Кобилянської, нерозпізнаних фотографій, непрочитаних рукописів. У його дивовижній пам'яті фіксується все, пов'язане з письменницею, що бачимо і у примітках до книги.

Щодо змістового наповнення, то кожен із 8-ми розділів має своє прямування, свій лейтмотив. В. Вознюк не має на меті, як його попередники, – Юрій Кобилецький, Олег Бабишкін, Ничипір Томашук, Мирослава Лещенко – дати повний виклад життєво-творчого шляху О. Кобилянської. Він концентрувався навколо малодосліджених аспектів, переважно біографічних моментів і повідав у цьому плані багато нового.

Однак суто творчих питань торкався мало, за винятком щоденників, спеціально не зосереджувався на прозі О. Кобилянської.

Уже з цієї книги помітно, що В. Вознюк виробив свій стиль у підборі назв до розділів – це короткі влучні фрази (зрідка – запозичені з його публіцистики): „Родина Кобилянських”, „Над сторінками щоденника”, „Думки про літературу”, „Протистояла чорній віхолі”. В інших використовується доречна цитата:

- „Я любила народ...”;
- „Росія – то край потуги, будучності...”;
- „Інша дорога постала...”;
- „Сьогодні моє свято”.

Зміст деяких розділів виявився співзвучним радянській епосі, в яку він був написаний. Проте це аж ніякою мірою не є доріканням автору: мусимо сприймати кожен текст у контексті доби, пам'ятаючи про час і умови його створення. Часто книга просто не побачила би світу без відповідного „ідеологічного обрамлення”.

Нині перша ластівка В. Вознюка-науковця „Про Ольгу Кобилянську” посіла своє місце у ряді праць із кобилянськознавства, написаних у 1980-ті роки, та й загалом у другій половині ХХ ст. Без неї жоден із дослідників-наступників не обходиться, це є широко цитована, практично обов'язкова лектура з нашої проблематики. Адже підзаголовок – „Нові матеріали. Роздуми. Знахідки” автор підтвердив численними фактами. Як на мене, особливо цінним є ретельно зібраний і описаний родовід Кобилянських, долі усіх дітей великої родини. Певною мірою неугасима жага дослідника, а також скрупульозне збирання інших, найновіших фактів, можливо, й бажання уникнути хиб, – призвело до появи другої книжки.

Це біографічно-краєзнавча монографія В. Вознюка „Буковинські адреси Ольги Кобилянської” (Чернівці: Книги-XXI, 2006).

У кобилянськознавстві таких монографій раніше не було. Сам же автор почасті підходив до реалізації цього задуму, практикуючи в такому жанрі, як музейний путівник. Зокрема, у співавторстві з Гарафиною Сандуляк видано путівник „Музей-садиба О. Кобилянської в Димці” (Ужгород, 1981), а одноособово – „Чернівецький літературно-меморіальний музей Ольги Кобилянської” (перше видання – Чернівці, 2003, друге, з англійським перекладом – Чернівці, 2004).

Однак путівник по музею – це усталений, знаний жанр зі своїми канонічними вимогами, нормами і методичними прийомами, тоді як біографічно-краєзнавча монографія – жанр неznаний раніше. Адже В. Вознюк крізь призму місцевостей і будинків, фактично через екстер'єр дому та його інтер'єр прагнув подати життя і творчість О. Кобилянської. В. Вознюк у передмові до своєї книги наголосив: „Місця народження і життя видатних творчих особистостей завжди приваблюють шанувальників культури. [...] У реальному приміщенні реальніше сприймається часова та побутова атмосфера творчості, іноді й причини виникнення мистецького задуму, сюжету, вплив різноманітних чинників” [1, с. 3]. Поле для досліджень автор окреслив так: міста Південної Буковини, де минули дитячі й юнацькі роки О.Кобилянської – Гура-Гуморулуй, Сучава, Кімполунг; с. Димка; а потім – м. Чернівці, де письменниця мешкала у 13 різних будинках.

Книга структурується на 8 розділів, доповнених передмовою, післямовою, переліком літератури. Бібліографічний принцип „ad viso” властивий і праці дослідника й музеєзнавця В. Вознюка. Проте опис побаченого вчений помножив на ґрунтовне знання музейних і архівних матеріалів (зокрема з Державного архіву Чернівецької області та ЧЛММК). Специфіка краєзнавчої монографії зумовила й використання джерел, що дуже рідко фігурують у працях літературознавців, як-от: домові книги, карти-схеми Чернівців початку ХХ ст., план родинного будинку в Димці кінця ХІХ ст., публікації в часописі „Буковина” про судову справу Юліана Кобилянського, батька письменниці. Думається, саме це істотно доповнює існуючі досі кобилянськознавчі праці.

Без сумніву, ця монографія В. Вознюка є вдалим зразком поєднання краєзнавчого й біографічного підходів до осягнення постаті О. Кобилянської, власне, взірцем наукового стилю – легкого, читабельного, цікавого тексту, причому не шкодить це ні його актуальності, ні науковій новизні.

Віриться, що в царині літературознавства В. Вознюк напише ще чимало. Адже життєве кредо нідерландців – „я збережу” – (про яке дізнаємось із книги його дорожніх есеїв) є і життєвим кредо самого поета, прозаїка, публіциста, кобилянськознавця, музейника, педагога і культуролога. Протягом десятиліть він широко і ревно береже пам'ять про „величаву духовну квітку Буковини” (О. Гончар).

Література

1. Вознюк В. Буковинські адреси Ольги Кобилянської. – Чернівці: Книги –XXI, 2006. – 276 с.
2. Вознюк В. Єднала щира дружба// Молодий буковинець. – 1973. –25 листоп.
3. Вознюк В. „Я роджена на Буковині в малім містечку...” // Буковина. – 2003. – 26 листоп.
4. Мельничук Я. Магундри плідні і корисні: Ольга Кобилянська з біографічно-краєзнавчого ракурсу // Дзвін. – 2009. – № 2. С. 150-152.